

Наталія БАСЕНКО

вихователь Сумського дошкільного навчального закладу (центр розвитку дитини) №36 «Червоненька квіточка» Сумської міської ради

Олександра ЦАРЕНЮК

вихователь Сумського дошкільного навчального закладу (центр розвитку дитини) №36 «Червоненька квіточка» Сумської міської ради

ІНКЛЮЗІЯ В ДОШКІЛЛІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті представлено результати теоретичного аналізу проблеми організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти. Аналіз спеціальної літератури та практичний досвід роботи засвідчив низку переваг інклюзивного навчання для усіх суб'єктів освітнього процесу. Акцентовано увагу на важливій ролі керівника закладу дошкільної освіти у напрямі забезпечення умов навчання і виховання дітей в установленому законодавством порядку. Визначено, що запорукою успішної реалізації інклюзивного навчання є ефективна співпраця вихователів, фахівців, батьків та дітей. Здійснений у роботі теоретичний аналіз засвідчив, що впровадження інклюзивної освіти у заклади дошкільної освіти є основним шляхом забезпечення якомога раннього інтегрування дітей у соціальне середовище.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, заклад дошкільної освіти, керівник закладу, педагогічні працівники, батьки, діти з особливими освітніми потребами.

Basenko N.F., Tsareniuk O. S. Inclusion in preschool: theoretical aspect

The article presents the results of a theoretical analysis of the problem of organizing inclusive education in preschool education institutions. The analysis of special literature and practical work experience proved a number of advantages of inclusive education for all subjects of the educational process. Attention is focused on the important role of the head of a preschool education institution in the direction of ensuring the conditions of education and upbringing of children in accordance with the procedure established by legislation. It was determined that the key to the successful implementation of inclusive education is the effective cooperation of educators, specialists, parents and children. The theoretical analysis carried out in the work proved that the introduction of inclusive education in preschool education institutions is the main way to ensure the earliest possible integration of children into the social environment.

Key words: inclusive education, inclusive learning, preschool education institution, head of the institution, teaching staff, parents, children with special educational needs.

Постановка проблеми. Важливою та невід'ємною умовою успішної соціалізації та забезпечення повноцінної участі у житті суспільства дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, є одержання ними освіти. Інклюзивна освіта визначається ідеологією людиноцентризму.

її цінності та принципи базуються на визнанні значущості кожного суб'єкта освітнього процесу. Інклюзивне освітнє середовища є проєкцією соціально-суспільного середовища, в якому мають враховуватися відмінності та задовольнятися особливі потреби [5].

Важливим завданням впровадження інклюзивної освіти є забезпечення якомога раннього інтегрування дітей у соціальне середовище та адаптації навколишніх умов до їх потреб, що виявляється утрудненим через недосконалість самої системи соціальних відносин і недоступність її для дітей з особливими освітніми потребами.

У цьому контексті – дошкільна освіта є першим етапом інклюзивної освіти, що надає можливість усім дітям взаємодіяти у соціальному середовищі на правах рівності, адже саме у цей період наявний сприятливий фундамент для формування суспільних відносин.

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти організації та впливу інклюзивної освіти на процес навчання дітей з особливими освітніми потребами висвітлено у низці досліджень щодо: створення різних концептуально-структурних моделей освітнього середовища (С. Дерябо, Є. Клімов, В. Орлов, В. Панов, Н. Селіванова, В. Слободчиков, С. Тарасов, В. Ясвін та ін.); наукового обґрунтування концептуальних засад навчання осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі (А. Колупаєва, Г. Нікуліна, Л. Сердюк, П. Таланчук та ін.); дослідження проблем взаємодії фахівців психолого-педагогічного профілю в межах інклюзивного освітнього середовища (Н. Борисова, Е. Данілавичюте, А. Колупаєва, Н. Компанець, С. Литовченко та ін.).

У дослідженнях Є. Калініної акцентується увага на тому, що у дошкільному віці інклюзивне навчання сприяє нормалізації життєвого циклу та освіти відповідно до індивідуальних можливостей і освітніх потреб вихованців, впевненості в собі та майбутньому, можливості разом зі своїми однолітками змінювати суспільну думку, а також вихованню толерантності у батьків та дітей щодо спільного навчання [2, с. 125]. Проблема запровадження інклюзивного навчання в заклади дошкільної освіти як важливого і основного аспекту соціальної взаємодії дітей набуває актуальності в умовах сьогодення і потребує розв'язання на практиці.

Мета роботи – здійснити теоретичний аналіз проблеми організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інклюзія» вперше було запропоновано у 1994 році на Всесвітній Конференції освіти осіб з особливими потребами та відображено в Саламанській Декларації, де представлено категорії дітей з особливими потребами (діти з інвалідністю, з незначними порушеннями здоров'я, соціальними проблемами та обдаровані). В Україні до осіб з особливими освітніми потребами віднесено тих, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту (п. 20 Закону України «Про освіту») [3].

За умов інклюзивної освіти навчально-виховний процес організують у такий спосіб, що всі діти, незалежно від їх особливостей (психофізичних, культурних, соціальних, мовних тощо) і здібностей, є включеними в загальну освітню систему і навчаються в установах основної та додаткової освіти, що враховують їх особливі освітні потреби і надають їм необхідну підтримку [4].

Відповідно «Інклюзивне навчання» визначено «як систему освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство». В цих умовах здобувачам освіти з особливими освітніми потребами надається психолого-педагогічна, корекційно-розвиткова та інша допомога з урахуванням їхніх потреб, визначених в індивідуальній програмі розвитку.

Дошкільне інклюзивне навчання як нова концепція ґрунтується на цінностях доступності освіти для всіх, пристосованість до різних запитів усіх дітей. Спільне навчання створює передумови формування нового суспільства — толерантного, здатного розуміти та сприймати кожного [1, с.15].

Аналіз спеціальної літератури та практичний досвід роботи засвідчив низку переваг інклюзивного навчання для усіх суб'єктів освітнього процесу:

для дітей з особливими освітніми потребами: поліпшення когнітивного, моторного, мовленнєвого, соціального та емоційного розвитку завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками; набуття зразка-моделі способу життя та функціонування у соціумі, оволодіння новими вміннями та навичками, з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей; налагодження дружніх стосунків й участь у громадському житті;

для нормотипових дітей: навчання толерантному ставленню до людських відмінностей, співробітництву; налагодження й підтримка дружніх стосунків з ровесниками;

для педагогічних працівників: практичне розуміння індивідуальних особливостей дітей; оволодіння різноманітними педагогічними технологіями та методиками для ефективного сприяння розвитку дітей з урахуванням їхньої індивідуальності.

У Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти зазначено, що керівник закладу дошкільної освіти повинен забезпечити в установленому законодавством порядку:

1) приведення території закладу, будівель та приміщень у відповідність із вимогами державних будівельних норм щодо закладів дошкільної освіти та інклюзивності;

2) створення відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази, у тому числі необхідні навчально-методичні і навчально-наочні посібники, навчально-дидактичне та ігрове обладнання;

3) утримання відповідного штату працівників, зокрема асистента вихователя інклюзивної групи;

4) облаштування ресурсної кімнати для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять [6].

У закладі дошкільної освіти з інклюзивним навчанням освітній процес організовується з урахуванням рівнів підтримки. Відповідно в інклюзивних групах кількість дошкільників з особливими освітніми потребами має становити не більше трьох осіб, з яких : одна дитини, яка потребує четвертого чи п'ятого рівня підтримки; не більше двох – третього рівня; не більше трьох – другого рівня.

Здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами здійснюється відповідно до державного стандарту дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти) за допомогою найбільш прийнятних для таких дітей методів і способів. Виховна робота з дітьми з особливими освітніми потребами ґрунтується на загальнолюдських цінностях та спрямована на забезпечення соціалізації, розвиток комунікативних навичок, навичок самостійності та самообслуговування тощо.

Запорукою успішної реалізації інклюзивного навчання є ефективна співпраця вихователів, відповідних фахівців, батьків та дітей. У групах,

де навчаються і виховуються діти з різними рівнями розвитку, здібностей педагоги мають підтримувати один одного у застосуванні найефективніших стратегій навчання. Якщо у дошкільному закладі створено доброзичливу, невимушену атмосферу, якщо тут визнають унікальність кожного (і педагога, і дітей) та підтримують їх, це суттєво підвищує ефективність навчання та виховання.

Заклад дошкільної освіти з інклюзивним навчанням має стати рідними для дітей та їхніх родин. Постійна соціальна взаємодія в різноманітних умовах, за різних обставин, в різних ситуаціях зближує дітей, виробляє емпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, відчуття захищеності.

Таким чином, правильно організоване інклюзивне навчання створює кожному дошкільнику умови щодо набуття найціннішого та важливого досвіду емоційно-оцінних ставлень, взаємодії, оволодіння різноманітними способами діяльності у процесі спільної діяльності.

Результати теоретичного аналізу дозволили виявити умови, за яких досягається максимально можливий розвиток дитини у процесі спільного навчання, а саме:

- ранній початок корекційної роботи;
- сприятлива родинна обстановка й тісний взаємозв'язок освітнього закладу з сім'єю;
- використання у закладі дошкільної освіти адекватних навчальних програм та методів, що відповідають віковому періоду та реальним можливостям вихованців, зокрема з особливими освітніми потребами.

Висновки: Здійснений у роботі теоретичний аналіз спеціальної літератури та нормативних документів засвідчив, що спільна форма здобуття освіти, починаючи з дошкільного віку, розширює межі взаємодії дошкільників з особливими освітніми потребами, включаючи їх до активної діяльності та спілкування, що сприяє їхньому успішному розвитку.

Перспективою подальшої наукової розвідки є укладання ігор та вправ для формування їх взаємодії і комунікації у колективі однолітків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вихователю інклюзивною групи / урядн. В.О. Семизорова, О.М. Духновська. К: Видавн. група «Шкільний світ», 2018. 144 с.
2. Дошкільнятам з ООП. Сучасні технології навчання / урядн. Т.С. Савелюк, Н. М. Глущенко. К: Видавн група «Шкільний світ», 2019. 132 с.

3. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. К.: САММІТ-книга, 2008. 272 с.

5. Малишевська І. А. Інтеграція як форма соціального буття дітей з особливими освітніми потребами. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 7(51). С. 368-375.

6. Постанова КМУ від 10 квітня 2019 року № 530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>

Наталія БЕЗДІДЬКО

аспірантка кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-4384-6757

РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ТА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ЦЕНТРУ РЕАБІЛІТАЦІЇ: ДОСВІД СУМЩИНИ

Враховуючи багатофункціональні порушення і наслідки захворювань та їх лікування, реабілітація має багато цілей та направлена на відновлення фізичного, емоційного, соціального, рольового і когнітивного функціонування дитини чи особи з інвалідністю, а також осіб з інвалідністю до попередньої трудової активності. Принципи здійснення реабілітаційних заходів значно відрізняються, в залежності від системи забезпечення, в котру вони включені. Основний зміст статті сконцентровано на розкритті змісту інтелектуальної технології «Система комплексної реабілітації дітей та осіб з інвалідністю», котра впроваджується у Сумському обласному центрі комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю (Україна). В число основних питань цієї теми включені: направлення роботи спеціалістів установи, особливості про порядок оформлення документів на реабілітацію до центру реабілітації, система комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю у структурних підрозділах установи.

Метою дослідження є висвітлити досвід роботи Комунальної установи Сумської обласної ради – Сумського обласного центру комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю (Україна).

Ключові слова: центр реабілітації, діти з інвалідністю, реабілітація, реабілітаційні заходи.

Natalia Bezdidko. Rehabilitation of children and persons with disabilities in the conditions of the rehabilitation center: experience of Sumy region

Taking into account the multifunctional disorders and consequences of diseases and their treatment, rehabilitation has many goals and is aimed at restoring the physical, emotional, social, role and cognitive functioning of a child or a person with a disability, as well as a person with a disability to previous work activity. The principles of implementation of rehabilitation measures differ significantly, depending on the support